

P9_TA(2024)0077

Układy o stowarzyszeniu z udziałem państw trzecich w programach Unii

Rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 8 lutego 2024 r. w sprawie układów o stowarzyszeniu dotyczących udziału państw trzecich w programach Unii (2023/3018(RSP))

(C/2024/6341)

Parlament Europejski,

- uwzględniając Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (TFUE), w szczególności jego art. 218,
- uwzględniając rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/695 z 28 kwietnia 2021 r. ustanawiające Program ramowy w zakresie badań naukowych i innowacji „Horyzont Europa” oraz zasady uczestnictwa i upowszechniania obowiązujące w tym programie oraz uchylające rozporządzenia (UE) nr 1290/2013 i (UE) nr 1291/2013 ⁽¹⁾ (rozporządzenie „Horyzont Europa”), a także oświadczenie w sprawie układów o stowarzyszeniu zawarte w stanowisku Parlamentu w pierwszym czytaniu z 17 kwietnia 2019 r. w sprawie tego rozporządzenia ⁽²⁾,
- uwzględniając Umowę o partnerstwie w zakresie stosunków i współpracy między Unią Europejską i jej państwami członkowskimi, z jednej strony, a Nową Zelandią, z drugiej strony ⁽³⁾,
- uwzględniając projekt Umowy między Unią Europejską, z jednej strony, a Nową Zelandią, z drugiej strony, w sprawie uczestnictwa Nowej Zelandii w programach unijnych ⁽⁴⁾,
- uwzględniając projekt Umowy między Unią Europejską, z jednej strony, a rządem Wysp Owczych, z drugiej strony, w sprawie udziału Wysp Owczych w programach unijnych ⁽⁵⁾,
- uwzględniając decyzję Rady (UE) 2022/1526 z dnia 9 września 2022 r. w sprawie upoważnienia do podjęcia negocjacji z Kanadą dotyczących umowy w sprawie ogólnych zasad uczestnictwa Kanady w programach unijnych oraz stowarzyszenia Kanady z programem ramowym w zakresie badań naukowych i innowacji „Horyzont Europa” (2021–2027) ⁽⁶⁾,
- uwzględniając decyzję Rady (UE) 2023/1081 z dnia 15 maja 2023 r. w sprawie upoważnienia do podjęcia negocjacji z Japonią dotyczących umowy w sprawie ogólnych zasad uczestnictwa Japonii w programach unijnych oraz stowarzyszenia Japonii z programem ramowym Unii w zakresie badań naukowych i innowacji „Horyzont Europa” (2021–2027) ⁽⁷⁾,
- uwzględniając decyzję Rady (UE) 2023/1093 z dnia 15 maja 2023 r. w sprawie upoważnienia do podjęcia negocjacji z Republiką Korei dotyczących umowy w sprawie ogólnych zasad uczestnictwa Republiki Korei w programach unijnych oraz stowarzyszenia Republiki Korei z programem ramowym w zakresie badań naukowych i innowacji „Horyzont Europa” (2021–2027) ⁽⁸⁾,
- uwzględniając porozumienie ramowe w sprawie stosunków między Parlamentem Europejskim i Komisją Europejską podpisane 20 listopada 2010 r. ⁽⁹⁾,
- uwzględniając pytanie do Komisji w sprawie układów o stowarzyszeniu dotyczących udziału państw trzecich w programach Unii (O-000004/2024 – B9-0009/2024),

⁽¹⁾ Dz.U. L 170 z 12.5.2021, s. 1.

⁽²⁾ Stanowisko Parlamentu Europejskiego przyjęte w pierwszym czytaniu 17 kwietnia 2019 r. w sprawie rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiającego program ramowy w zakresie badań naukowych i innowacji „Horyzont Europa” oraz zasady uczestnictwa i upowszechniania obowiązujące w tym programie (Dz.U. C 158 z 30.4.2021, s. 184).

⁽³⁾ Dz.U. L 321 z 29.11.2016, s. 3.

⁽⁴⁾ Dz.U. L 182 z 19.7.2023, s. 4.

⁽⁵⁾ Dz.U. L 154 z 7.6.2022, s. 4.

⁽⁶⁾ Dz.U. L 237 z 14.9.2022, s. 17.

⁽⁷⁾ Dz.U. L 144 z 5.6.2023, s. 58.

⁽⁸⁾ Dz.U. L 146 z 6.6.2023, s. 18.

⁽⁹⁾ Dz.U. L 304 z 20.11.2010, s. 47.

- uwzględniając art. 136 ust. 5 i art. 132 ust. 2 Regulaminu,
- uwzględniając projekt rezolucji Komisji Spraw Zagranicznych oraz Komisji Przemysłu, Badań Naukowych i Energii,

Uwagi ogólne

1. dostrzega potencjał zwiększenia osiągnięć programów unijnych przez aktywną i korzystną dla obu stron współpracę z państwami trzecimi, którym przyświecają wspólne z UE wartości demokratyczne;
2. uznaje program „Horyzont Europa” za największy na świecie program współpracy w zakresie badań naukowych i innowacji na lata 2021–2027;
3. popiera udział w programie „Horyzont Europa” państw trzecich, które mają dobre zdolności w zakresie nauki, technologii i innowacji, oraz dostrzega, że taka współpraca przyczynia się do ogólnej siły i skuteczności działań zewnętrznych UE; zachęca Komisję do poszukiwania i zawierania innych układów o stowarzyszeniu z państwami trzecimi, ponieważ zwiększa to konkurencyjność UE na arenie międzynarodowej; podkreśla, że należy zagwarantować, aby we wszystkich odpowiednich układach o stowarzyszeniu przestrzegano celów klimatycznych programu „Horyzont Europa”;
4. zaznacza, że udział państw trzecich w programach UE nie jest jedynie aktem technicznym, lecz raczej decyzją polityczną dotyczącą stosunków państw stowarzyszonych z UE, a – w szczególności w odniesieniu do programu „Horyzont Europa” – kwestią wolności naukowej i akademickiej;
5. dostrzega postanowienia zawarte w traktatach, których należy przestrzegać zgodnie z zasadą praworządności, aby zachować równowagę instytucjonalną, oraz rolę przyznaną Parlamentowi; uważa, że należy przestrzegać zasady lojalnej współpracy, przy zagwarantowaniu, że wszystkie instytucje UE wspierają się wzajemnie w wykonywaniu zadań wynikających z traktatów, w tym w celu dopilnowania, aby punkt widzenia Parlamentu, jako bezpośredniego przedstawiciela obywateli UE, był uwzględniany w większym stopniu;
6. kwestionuje podejście Komisji do zawierania umów międzynarodowych poświęconych uczestnictwu państw trzecich w programach unijnych, które utrudnia Parlamentowi korzystanie z jego prerogatyw w odniesieniu do procedur zawierania umów międzynarodowych Unii;
7. wzywa Komisję i Radę do pełnego uwzględnienia roli Parlamentu przy zawieraniu wszelkich układów o stowarzyszeniu zgodnie z tą nową strukturą, co wynika z traktatów;
8. podkreśla, że jego zdolność do wyrażania znaczącej zgody na zawieranie umów międzynarodowych dotyczących w szczególności udziału poszczególnych państw w programach unijnych jest ograniczona przez fakt, że w umowach tych nie przewiduje się struktury gwarantującej kontrolę parlamentarną w ramach procedury zgody na udział w konkretnym programie Unii;

Umowy o współpracy i układy o stowarzyszeniu między Nową Zelandią a Unią Europejską

9. dostrzega silne więzi historyczne i kulturowe między UE a Nową Zelandią, a także doskonały stan stosunków dwustronnych między nimi, opartych na wspólnych wartościach demokratycznych i wielu wspólnych interesach; docenia doskonałą współpracę w dziedzinie handlu, polityki zagranicznej i badań naukowych i innowacji oraz na forach wielostronnych;
10. podkreśla ważną rolę Nowej Zelandii jako jednego z kluczowych partnerów UE o zbieżnych poglądach w dynamicznym oraz istotnym pod względem strategicznym i gospodarczym regionie Indo-Pacyfiku; wzywa do ściślejszej współpracy w dziedzinach będących przedmiotem wspólnego zainteresowania, zwłaszcza w obszarze spraw zagranicznych; podkreśla w związku z tym bieżącą współpracę UE i Nowej Zelandii w dziedzinie bezpieczeństwa, w szczególności w odniesieniu do operacji i misji wchodzących w zakres wspólnej polityki bezpieczeństwa i obrony UE; przypomina, że Nowa Zelandia przyjęła stanowisko identyczne ze stanowiskiem UE, potępiając nielegalną inwazję Rosji na Ukrainę i wspierając Ukrainę przez udzielanie pomocy oraz wprowadzenie sankcji wobec Rosji;

11. podkreśla ponadto zawartą niedawno umowę o wolnym handlu między UE a Nową Zelandią, której celem jest dalsze zacieśnienie stosunków dwustronnych oraz liberalizacja i ułatwienie handlu i inwestycji przez stworzenie istotnych wzajemnych korzyści i możliwości gospodarczych dla przedsiębiorstw i konsumentów oraz uwzględnienie silnych i wiążących zobowiązań społecznych i środowiskowych wynikających z porozumienia klimatycznego z Paryża; podkreśla pozytywną rolę, jaką może odegrać europejska diaspora w Nowej Zelandii w dalszym pogłębianiu stosunków między Nową Zelandią a UE;

12. dostrzega, że UE i Nowa Zelandia mają długą historię współpracy badawczej; podkreśla, że Nowa Zelandia ma znakomite wyniki uczestnictwa w programie „Horyzont 2020” (77 sfinansowanych projektów) oraz że naukowcy z Nowej Zelandii mogli uczestniczyć w dwóch poprzednich programach ramowych w zakresie badań naukowych i innowacji, 7PR i „Horyzont 2020”, co pokazało potencjalne korzyści płynące z udziału Nowej Zelandii w programie „Horyzont Europa”;

13. z zadowoleniem przyjmuje propozycję polepszenia partnerstwa UE z Nową Zelandią przez udział Nowej Zelandii w programie „Horyzont Europa”, co jeszcze bardziej pogłębi współpracę w zakresie badań naukowych i innowacji oraz uczyni Nową Zelandię najważniejszym partnerem regionalnym UE w dziedzinie nauki i innowacji; zauważa jednak brak przepisów, które umożliwiłyby właściwą kontrolę parlamentarną nad przyszłym udziałem Nowej Zelandii w programach unijnych;

14. zwraca uwagę, że w umowie w sprawie uczestnictwa Nowej Zelandii w programach unijnych Komisja i Rada przyznają wspólnemu komitetowi ustanowionemu na mocy tej umowy uprawnienia do przyjmowania protokołów włączających Nową Zelandię do wszelkich programów unijnych pomimo sprzeciwu Parlamentu wobec tej prerogatywy, która de facto daje wspólnemu komitetowi uprawnienia wykonawcze w odniesieniu do istotnych aspektów; zauważa, że zasadnicze decyzje powierzone wspólnemu komitetowi obejmują zakres udziału w poszczególnych programach, a także istotne przepisy dotyczące mechanizmu automatycznej korekty;

15. ubolewa, że wspólny komitet jest uprawniony do zmiany, w drodze protokołów, wszelkich obowiązujących protokołów stowarzyszeniowych, które mogą również zawierać postanowienia dotyczące przeglądów, kontroli i nieprawidłowości finansowych; dostrzega, że takie zmiany byłyby wprowadzane bez dodatkowego udziału Parlamentu; uznaje, że wyrażając zgodę, Parlament faktycznie udzieliłby wspólnemu komitetowi nieograniczonego mandatu; zwraca uwagę, że Rada ma za zadanie monitorować działania Komisji we wspólnym Komitecie, ale w rzeczywistości często pomija ten obowiązek i nie składa odpowiednich sprawozdań Parlamentowi, co prowadzi do całkowitego braku nadzoru i kontroli w takich umowach międzynarodowych;

16. podkreśla swoje stanowisko w sprawie układów o stowarzyszeniu związanych z programem „Horyzont Europa”, przyjęte w oświadczeniu towarzyszącym przyjęciu rozporządzenia w sprawie programu „Horyzont Europa”, oraz zaznacza, że żaden organ ustanowiony na mocy takich układów nie powinien pomijać potrzeby uzyskania znaczącej zgody Parlamentu; uważa, że nie należy powierzać takiemu organowi zasadniczych aspektów zaangażowania państwa trzeciego w program „Horyzont Europa”;

17. nie zgadza się z tą nową strukturą umów międzynarodowych, która uniemożliwia Parlamentowi wykonywanie jego uprawnień zgodnie z art. 218 ust. 6 lit. a) TFUE; uważa, że stanowi to przeszkodę w korzystaniu z prerogatyw Parlamentu i pominięcie wymaganej równowagi instytucjonalnej i w związku z tym wymaga zmiany;

18. przypomina w tym kontekście, że zgodnie z art. 218 ust. 10 TFUE Parlament powinien być natychmiast i w pełni informowany na wszystkich etapach procedury negocjowania i zawierania umów międzynarodowych, o których mowa w tym artykule, oraz że – jak orzekł Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej (TSUE) – zasada ta jest wyrazem demokratycznych zasad, na których opiera się Unia; podkreśla w szczególności fakt, że TSUE stwierdził już wcześniej, że udział Parlamentu w procesie decyzyjnym odzwierciedla na poziomie Unii fundamentalną zasadę demokratyczną, zgodnie z którą społeczeństwo uczestniczy w sprawowaniu władzy za pośrednictwem zgromadzenia przedstawicielskiego⁽¹⁰⁾;

⁽¹⁰⁾ Wyroki Trybunału Sprawiedliwości z 29 października 1980 r., Roquette Frères/Rada, sprawa C-138/79, ECLI:EU:C:1980:249, pkt 33, oraz z 24 czerwca 2014 r., Parlament/Rada, sprawa C-658/11, ECLI:EU:C:2014:2025, pkt 81.

19. przypomina w tym kontekście, że przedmiotowe umowy nie mają precedensu, ponieważ umożliwiają udział nowego rodzaju państwa trzeciego, a ponadto po raz pierwszy ma to miejsce w drodze ogólnego porozumienia obejmującego wszystkie programy Unii; podkreśla, że w przeszłości taki udział odbywałby się w drodze oddzielnej umowy dla każdego programu unijnego i ograniczał się do konkretnych wieloletnich ram finansowych; zaznacza, że ze względu na nowatorski charakter tych umów Parlament nie dysponuje odpowiednimi danymi ani informacjami, które umożliwiłyby miarodajną ocenę ich potencjalnego wpływu na obecną generację lub przyszłe generacje programów unijnych;

20. uważa w związku z tym, że Parlament powinien móc w znaczący sposób zagwarantować udział społeczeństwa w procesie decyzyjnym, biorąc pod uwagę strukturę tych umów międzynarodowych, w których decyzja o udziale, w tym o zakresie udziału państwa trzeciego w danym programie, podejmowana jest dopiero w przyszłości, często długo po tym, jak Parlament wyraził zgodę na zawarcie umowy początkowej z tym państwem trzecim;

21. przypomina, że jego stanowiska w sprawie podejścia Komisji nie należy interpretować jako sprzeciwu wobec Nowej Zelandii czy wobec ugruntowanej i silnej współpracy, która od zawsze istniała między tym państwem a UE;

Udział innych państw o zbieżnych poglądach w programach unijnych

22. ubolewa, że projekt umowy w sprawie udziału Wysp Owczych i proponowane układy o stowarzyszeniu Kanady, Republiki Korei i Japonii mają taką samą strukturę jak projekt umowy z Nową Zelandią; domaga się, aby Komisja powstrzymała się od uniemożliwiania Parlamentowi korzystania z prawa do wyrażania zgody na jakiegokolwiek przystąpienie do programu unijnego oraz aby układy o stowarzyszeniu z nowymi partnerami były zawierane tylko wtedy, gdy Parlament skorzystał z prawa do znaczącej zgody;

23. wyraża zaniepokojenie, że niedawno uzgodnione automatyczne obniżenie wkładu Zjednoczonego Królestwa w program „Horyzont Europa” w przypadku „niższego niż oczekiwany” udziału Zjednoczonego Królestwa w programie doprowadziło do niespójności z postanowieniami umowy o handlu i współpracy między Zjednoczonym Królestwem a UE, na którą Parlament wyraził zgodę;

Dalsze działania

24. przypomina, że powinien być niezwłocznie i w pełni informowany na wszystkich etapach negocjacji i zawierania umów międzynarodowych, zgodnie z porozumieniem ramowym w sprawie stosunków między Parlamentem Europejskim i Komisją Europejską;

25. wzywa Komisję do regularnego przedstawiania szczegółowych sprawozdań z wdrażania umów, w tym aktualnych informacji na temat takich aspektów jak osiągnięte cele pośrednie, wyzwania, wskaźniki powodzenia wniosków składanych przez podmioty z państw trzecich, roczne wkłady państw trzecich, wykonanie budżetu i wyniki kontroli;

26. apeluje do Komisji, aby rozpoczęła negocjacje w sprawie porozumienia międzyinstytucjonalnego, które ustanowiłoby ogólne zasady demokratycznej kontroli ze strony Parlamentu nad wdrażaniem porozumień w sprawie udziału państw trzecich w programach unijnych;

27. wyraża nadzieję, że Komisja wyjaśni sytuację, udzielając odpowiedniej i zadowalającej odpowiedzi na pytanie Parlamentu wymagające odpowiedzi ustnej, tak aby umożliwić wydanie zgody; deklaruje chęć pełnej współpracy z Komisją i Radą, aby osiągnąć ten cel;

28. zobowiązuje swoją przewodniczącą do przekazania niniejszej rezolucji Radzie i Komisji.